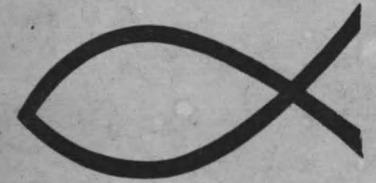

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Na het avondmaal

(Efeze 6 vers 10-11)

„De genade van God is alleen voor diegenen die hun zonden belijden, die zich voor God vernederen en die met hun zonden breken. Want Gods toorn rust op allen die de Zoon ongehoorzaam zijn”. Zo lezen we het in het avondmaalsformulier.

Wij mogen als zondaars aan het avondmaal komen, wat wij ook gedaan hebben... hoe zwart onze zonden ook zijn -- Gods genade maakt ze witter dan sneeuw; maar: we moeten ons dan van harte voornemen met de zonde te breken.

Wie de ontfermende liefde en vergeving van God zo nabij heeft gezien door met de hand te tasten en met de mond te proeven aan de avondmaalstafel, die kan niet anders meer dan anders gaan leven.

Alleen: wie denkt dat hij of zij er na het avondmaal wel weer een poosje tegen kan, die vergist zich. Je mag er nl. niet van uitgaan dat het avondmaal ons automatisch beveiligd. Wie aan het avondmaal heeft deelgenomen, die is niet immuun geworden voor de zonde; die heeft juist krachten opgedaan om de strijd tegen de Boze te voeren. Hoe oneindig groot Gods genade ook is - de macht van de zonde laat zich nog steeds gevoelen! Wee hem of haar die die macht onderschat!

De apostel Paulus spreekt in zijn brief aan Efeze eerst uitvoerig over wat de gelovigen ontvangen hebben; het is onmiskenbaar zo dat hij dan woorden tekort komt om die overweldigende rijkdom die in Christus ook aan de gelovigen geschonken is te beschrijven. In de eerste hoofdstukken buitelen de woorden en zinnen over elkaar heen.

Dan gaat hij verder: laat die overstelpende genade nu ook toe in je leven om dat te genezen: geef die genade de kans om je gehele leven te doortrekken, zodat echt héél je bestaan

**DOOR
W. BORGdorFF
DOORN**

vernieuwd wordt. De apostel maakt het konkreet; hij noemt allerlei gewone dagelijkse dingen: ons huwelijk, ons gezin, ons werk. Gods genade is immers alles omvattend en mag daarom op alle terreinen van het leven, en tot in de verste uithoeken ervan zichtbaar worden?

Wie er echter op rekt dat dat zomaar in je eigen leven gebeurt... automatisch onder de preek of aan het avondmaal veranderen... die zit ernaast. Om die genade, die liefde van God een plaats in je leven te geven - dat is een strijd. Een hevig gevecht tegen de zonde, waar je niet licht over moet denken!

„Weest krachtig in de Heer en in de sterkte van Zijn kracht. Doet de wapenrusting van God aan om stand te houden tegen de verleidingen van de duivel”. De wapenrusting van God - dat herinnert aan Jesaja 59. In dat hoofdstuk van Jesaja lezen we over het volk Israël dat in een vastgelopen situatie verkeert. Ze zijn vastgelopen door de zonden. Het volk kan geen kant meer op; er is geen uitzicht meer; het volk gaat reddeloos verloren.

Maar dan - dan grijpt de HEERE in. Hij kan het niet langer aanzien dat het volk zo - door eigen schuld - in die benauwdheid zit. De HEERE verlost Zijn volk... let op: niet zo-

maar, in een handomdraai; nee: bekleed met de volle wapenrusting. De nood van het volk is zo groot, de zonde is zo sterk dat zelfs de HEERE het niet zomaar aankan.

Hij moet Zich volledig bewapenen, met harnas en pantser... zegt Jesaja.

Daarop doorgaande schrijft de apostel Paulus aan de gelovigen in Efeze: onderschat de strijd tegen de zonde niet. Zeg niet: ik ben nu (onder de preek of aan het avondmaal) weer volgegoten met Gods genade, nu kan ik er weer even tegen, ik behoef geen gevaar te duchten. Nee wees ervan overtuigd dat in de strijd tegen de zonde zelfs de HEERE er een zware dobber aan heeft. Doe daarom in de strijd tegen de zonde de wapenrusting van God aan... alleen dan kun je standhouden tegen de verleidingen van de duivel.

Er is terecht op gewezen dat er in het oorspronkelijk staat: de methoden van de duivel. De duivel gaat heel planmatig te werk. Zoals in elk plan, er zijn veel kleine en maar weinig grote dingen in opgenomen. Maar groot of klein, het kan niet gemist worden.

Wie ten aanzien van de duivel wacht op grote dingen, ernstige verleidingen, die beseft kennelijk niet dat hij op vele kleine dingen allang te pakken genomen is. De duivel gaat methodisch te werk!

De apostel spreekt over huwelijk, gezin, werk e.d. Wie daarbij alleen op grote, ingrijpende dingen let, op ernstige misstappen - die heeft blijkbaar niet in de gaten dat de duivel ook heel veel kleine ruzietjes en onenigheden gebruikt in zijn plannetjes met u.

Paulus waarschuwt: in die gewone situaties (huwelijk, gezin, werk) daar is niet alleen de echtgenoot, de kinderen, de baas en de collega's, daar is ook de duivel, volop actief! In de mensen om ons heen, in onszelf, zijn duistere machten aan het werk. En dáártegen moeten we vechten.

Het is een worstelen op leven

Inhoud

- 169 Ds W. Borgdorff,
Na het avondmaal
- 170 Ds H. J. van der Kwast,
Doleantie-herdenking
(slot)
- 170 Ds A. H. Algra,
Pastorale notities
- 171 Drs P. J. van Kampen,
Eens of steeds opnieuw?
- 172 Dr L. van Klinken,
Niemand zonder werk
- 173 H. R. S. van der Veen,
De eenheid van de
Schrift
- 175 M. de Jonge,
Boekbespreking

en dood. We kunnen alleen overeind blijven als we bekleed zijn met de wapenrusting Gods. Elders gebruikt Paulus de uitdrukking 'met Christus bekleed zijn'. Met de gestorven en opgewekte Christus. Daarheen wijst ook het avondmaal.

Wie aan het avondmaal aanzit mag het opnieuw horen: ik ben bekleed met Christus, met de wapenrusting Gods.

Niet: om te rusten; wie gaat liggen slapen heeft niets aan een harnas.

Dat redt je dan niet. We zijn bekleed... om te strijden.

Niet in het onzekere: de overwinning is reeds in principe behaald, door Jezus Christus.

Gesterkt aan het avondmaal gaan wij opnieuw de strijd aandoen.

Doleantie-herdenking (slot)

Wanneer we spreken over **REFORMATIE** van de kerk bedoelen we daarmee aan te geven dat na tijden van inzinking en afdwaling een terugkeer en vernieuwing is gekomen.

Spreken we daarbij over een **WERK VAN GOD** dan ligt daarin de erkenning, dat het de Heilige Geest was, die een wederkeer naar het Woord van God bewerkte.

Wanneer we daarbij gaan vragen: „uit God OF uit de mensen” mogen we niet uit het oog verliezen dat we ook in de vergadering van Christus kerk te maken hebben met de gebrokenheid van het christelijk leven in deze aardse bedeling.

Niets menselijks is aan de kerk vreemd.

In de zestiger jaren was er in onze kerken een verwoede discussie over wat men noemde: **het werk des Heren in de vrijmaking.**

Wee degene die hier vraagtekens durfde te zetten: de Koning van de kerk had ons Zelf uitgeleid uit het diensthuis. Bij deze voorstelling van zaken was de vrijmaking niet alleen een geloofs-beslissing, maar ook een geloofs-stuk (in de zin van Zondag 1) en inhoud van de prediking van de werken van God.

Er werd dan ook gesproken over Gods genade in de vrijmaking.

Hierbij is uit het oog verloren dat het werk van Gods Geest in de geschiedenis van de kerk geschiedt door mensen, die verantwoordelijk zijn voor hun daden.

Merkwaardig is dat ik bij dr K. H. Miskotte ongeveer éénzelfde benadering vond van de Doleantie bij de stelling: uit God of uit de mensen.

De verhouding tussen het werk van God en het werk des mensen is niet in een zwart-wit schema, in geen enkel schema te vatten.

Daarom moeten we ons eenvoudig houden aan het Woord van God en daarin de weg zoeken in onderwerping aan de Koning van de kerk.

In de Doleantie ging het om de Vrijmaking ging het om de wijze waarop wij ons in de kerk van Jezus Christus onderwerpen.

Uit het feit dat reformatie meestal gepaard gaat met kerk-scheuring blijkt het onvolkomene van onze werken, waarvan ons belijden spreekt.

Wanneer gesproken is over het werk Gods in de reformatie van de kerk hadden onze „vaderen” wel oog voor het „ten dele” en onvolkomene, maar wilden zij Gode de eer geven.

Dr A. Kuyper had zeker oog voor het beperkte.

Dr O. Noordmans schrijft in deel III Verzamelde Werken, pag. 391: Toen dr Kuyper in-

DOOR
**H. J. VAN DER KWAST
HEERDE**

dertijd van zijn reis **Om de oude wereldzee** terugkwam waarop hij het bonte, veelkleurige leven van vele volkeren in ogenschouw had genomen, verklaarde hij, die toch nogal exclusief kon zijn, dat onze strijd, geestelijk en kerkelijk, goed gezien slechts gaat niet om de stijl van ons geestelijk huis, maar om enige ornamenten, die al of niet aan de gevel kunnen worden aangebracht.

Uit God en uit de mensen, zó is het in de kerk.

—☆—

Overigens moet het ons niet verwonderen wanneer men in Hervormde kring de Doleantie en in Geref. (syn.) kerken aan Vrijmaking het praedicaat reformatie ontzeggen.

Men wil dit woord reserveren voor het werk van **Luther, Cal-**

vijn c.s. in hun strijd tegen de (eerste) hiërarchie.

Ik vraag me wel eens af hoe het woord „**Vaderlandse kerk**” klinkt in de oren van de R.K. bisschoppen en gelovigen in ons land.

De Rooms-Katholieke kerk in ons land is getalsmatig groter dan de Hervormde en Gereformeerde kerken samen; om van het buitenland maar te zwijgen.

Het geeft geen moeite te erkennen dat velen in de Hervormde kerk de waarheid Gods hebben vastgehouden en Gods Geest het woord vruchten doet dragen.

Evenwel, in de verwarring van onze dagen heb ik soms minder moeite om in kardinaal Simonis e.a. mede-broeders in Christus te herkennen dan in aanhangers van een nieuwe (moderne) theologie, die zo dikwijls als stem van de „gezamenlijke kerken” aan het woord komen. Bij alle bezwaren tegen de leer en kerkregering van Rome, kunnen we niet zeggen dat de Geest van God deze kerk heeft verlaten.

Ik heb goede herinneringen aan gesprekken en contacten met r.k. gelovigen en in wat men noemt **ethische kwesties** spreken de bisschoppen mij meer aan dan diverse synoden.

Zouden Paus en bisschoppen de beweging in de zestiende eeuw waaruit Hervormde en Gereformeerde kerken zijn voortgekomen **reformatie** noemen?

De Paus spreekt tegenover Luther niet de taal van weleer en noemt ons gescheiden broeders, maar reformatie...

Men zou kunnen zeggen dat de

ontdekking van Luther over de rechtvaardiging al te vinden was bij **Augustinus**; men zou er op kunnen wijzen dat men zich in de kerk aan de **regels moet houden** en hoe prachtig was alles georganiseerd in het kerkelijk wetboek.

Was wat men wel noemt de „**protestantisering**” in diverse landen reformatorisch te noemen.

Heeft **Paus Adriaan VI** niet openhartig schuld beleden (kom daar eens om bij synoden).

In zijn boek „**Conflict met Rome**” citeert **G. C. Berkouwer** op pag. 85 een R.K. schrijver: „De scheuring der kerk was feitelijk onnodig geweest. De katholieke hervorming was door het wettig gezag, door de oude bestaande kerk voltrokken, hoewel op een andere wijze dan de reformatoren van Wittenberg en Genève het hadden gedaan: zonder de band met de Moederkerk door te snijden”.

Het is alsof we dr K. H. Miskotte over de Doleantie horen en prof. I. A. Diepenhorst kwam ook niet verder dan een voorbarige actie.

Reformatie een omstreden zaak!

—☆—

Waar vinden we in onze dagen de „**erfgenamen**” van Kuyper? In de rede van prof. I. A. Diepenhorst komen de vrijgemaakten er niet zo best af. Over de vrijzinnigen lezen we dat zij bepaald oorspronkelijke denkers en soms cultureel fijnzinnige predikanten bezaten...; komt 1944 aan bod dan horen we: „In de Vrijmaking van 1944 waren de onaangename trekken die Kuyper bepaald bezat, goed zichtbaar. Ter verhoeding

Weerklank

Breek me de mond niet open over 21 mei j.l. En de gevolgen daarvan. Ik wilde iets naar voren brengen, dat positief overkomen kan. Al enkele jaren lang is er gewezen op het verschijnsel van de media-kerk. Die is sterk in Amerika. Die kerk houdt geen diensten. Naast of tegenover de plaatselijke kerk zijn daar ontstaan de media-kerken, met sponsors en zendtijd. Zij vormen een macht. Verwacht werd, dat dit verschijnsel ook hier zich voordoen zou. Ik denk nu in de richting van de EO. Maar 't loopt anders. Leerling zei voor de t.v. dat klein-rechts een achterban had om te beginnen van 140.000 mensen en klein-rechts was goed voor zes Kamerzetels. Al die

Pastorale notities

DOOR
**A. H. ALGRA
MAASSLUIS**

mensen zouden hem volgen om de strijd aan te binden tegen de euthanasie en de liberale abortuspraktijk.

Nú kunnen we dan, ook zonder nipo-onderzoek, louter op grond van het ontbreken van stemmen op klein-rechts, tot de slotsom komen, dat de stem van de EO door „het volk” niet gehoord is. Men kan dit betreuren. Ik heb ook geen reden tot leedvermaak; integendeel.

Maar de macht van de media-

kerk valt weg en dus blijft over: de plaatselijke kerk met haar eredienst. Sommige vrijgemaakten hebben daarop voorheen al gewezen. Het moet straks weer komen van de verzorgde eredienst. Het heette dat de normale kerkdienst niet inspirerend werkte. De media-kerk zou voorzien in een gat in de markt. Het tegendeel blijkt.

Daarom heb ik goede moed. Laten we ervoor zorgen, dat de gelovigen in de kerk de stem horen van de herder. De ongelovige mens hoort die stem niet en wil het misschien ook niet. De gelovigen volgen de prediking en waarden de eredienst, in nieuwe stijl en nieuwe vorm, maar verzorgd van het begin tot aan het eind. Zo is er winst te behalen uit het drama van 21 mei.

Redaktie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redaktie:

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen,
tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist,
tel. 03404-61525

van misverstand: zijn universaliteit was in de Vrijmaking volstrekt afwezig".

Het is niet leuk wanneer ons alleen de onaangename trekken worden toegewezen, terwijl in de commissie herdenkingen vrijgemaakten en nederl. gereformeerden zo broederlijk meewerken.

Terzake: in de vrijgemaakte kerken leefden veel bezwaren tegen **Kuypers leer** van: de veronderstelde wedergeboorte, de pluriformiteit van de kerk en de gemene gratie.

In de doorgaande reformatie is hier front tegen gemaakt.

Wel heeft men zich in de vrijmaking beroepen op de **kerkrechtelijke regels** van de Doleantie.

Kuyper en Rutgers gingen uit van de **zelfstandigheid van de plaatselijke kerken**; meerdere vergaderingen waren geen hogere besturen; het kerkverband behoort niet tot het wezen maar tot het welwezen van de kerk. Voor de ouderen onder ons zijn dit heel bekende geluiden.

In de Gereformeerde kerken (syn.) is men van het Doleantiekerkrecht teruggekomen en de synoden van deze kerken gaan steeds meer lijken op een hoofdbestuur van „topleiders” die besluiten nemen waar de kerken niet om gevraagd hebben. In de Vrijgemaakte kerken schrijft men na de zestiger jaren het woord **synode** weer met een **hoofdletter** en de regels en besluiten moeten in acht genomen worden.

De éne hiërarchie gaat, de andere komt.

Het zou wel eens kunnen zijn dat de beginselen van het Doleantiekerkrecht het best bewaard zijn in onze kerken. Zo horen wij als de Doleantie herdacht wordt, er echt bij. Maar het is een herdenking met pijn.

Wanneer komt er verlossing uit de nood van de verdeeldheid!

Eens of steeds opnieuw?

„Ach, du warst in abgelebten Zeiten meine Schwester oder meine Frau . . .”

Goethe in een brief aan Frau von Stein.

Ik ben al een jongen en een meisje geweest, een struik, een vogel, een stomme zeevis.

Empedocles, Grieks filosoof (± 493-433 v.Chr.)

Wat is het oordeel van Pythagoras over gevogelte? Dat de ziel van onze grootmoeder misschien een vogel zou kunnen bewonen.

Pythagoras, Grieks filosoof (± 580-504 v.Chr.)

Zij allemaal

Geloof in Reïncarnatie komt niet alleen in het Oosten voor. De Egyptenaren hadden soms opvattingen die in de richting van reïncarnatie gingen, menen sommigen.

In elk geval hebben in onze tijd sommige aanhangers van deze visie zich reïncarnaties van Egyptenaren geacht. In een destijds bekend geworden boek „Winged Pharaoh” (Gevleugelde Farao) schreef een zekere Joan Grant dat zij rond 3000 voor Christus een Egyptische priesteres is geweest.¹⁾

De oude Grieken kenden meest de gedachte van Hades, de Onderwereld, waar de gestorvenen als een soort schimmen huisden.

De oude denker en geleerde Pythagoras, die bepaald een aantal afwijkende meningen had, schijnt wel in reïncarnatie te hebben geloofd, terwijl door sommigen ook bij de filosoof Plato zulke visies worden vermoed.

Een aantal Gnostieke groeperingen, concurrenten van het beginnende Christendom, lijken ook op dat spoor te hebben gezeten; hun vaak zeer ingewikkelde geheimleer bevatte een mengeling van heel gevarieerde elementen.

De vroege Kerk wees hun leer vierkant af; voorzover het dit element van reïncarnatie betrof, viel dat zeker ook onder de totale verwerping door de Kerk.

Sommige ketterse groepen in de Middeleeuwen, met name de Bogomielen in Bulgarije en de Zuidfranse Katharen (ook wel Albigenzen genoemd), hebben, meent een aantal deskundigen, deze visie van reïncarnatie aangehangen.

Hetzelfde geldt voor een aantal groeperingen uit de 16e en 17e eeuw als Hermetici, Kaballisten en Rozekruizers. In geen van deze gevallen lijkt het raadzaam hier verder op in te gaan.

Niet meer marginaal

Anders wordt het in de 19e en 20e eeuw. Dan komen verhalen

DOOR P. J. VAN KAMPEN ZEIST

over de vele levens van de mens niet alleen meer marginaal, aan de rand van de samenleving, voor.

Met name een aantal Duitse filosofen, Goethe, Lessing, Heine en Schopenhauer blijkt die visie aan te hangen of op z'n minst met de waarheid ervan te rekenen.

De bovengenoemde uitspraak van Goethe: „ach, u moet in vroegere tijden mijn zuster of mijn vrouw geweest zijn” wijst daarop.

Dat als verklaring van de grote aantrekkingskracht die zij op hem uitoefende. (Op dezelfde wijze heeft men soms het verschijnsel „wonderkinderen” willen verklaren. Hoe komt het dat b.v. Mozart al zo jong zo begaafd bleek? Of Pascal, de 17e eeuwse denker en geleerde? Ze hebben die kennis, inzet, begaafdheid uit een vorig leven, of uit vorige levens, meegenomen.)

Esoterisch

Aan het einde van de vorige eeuw en het begin van onze eeuw komt er grotere interesse in reïncarnatie; de wereldbeschouwing van Mevr. Blavatsky en Rudolf Steiner sluiten die gedachte min of meer vanzelfsprekend in. Over beiden heb ik in een vorige serie uitvoerig gesproken, zodat ik dat hier slechts op dit punt wat zal aanvullen.

In zijn „Karma Lezingen” (rond 1920) heeft Steiner, volgens zijn biograaf Willem Veltman²⁾ gesproken over de vroegere levens van sommigen in zijn gehoor. Een aantal had, aldus Steiner, een reïncarnatie in de negentiende eeuw of in de Middeleeuwen gehad. Een of twee hadden in de Grieks-Romeinse tijd geleefd of in het oude Egypte.

Steiner, die met zijn spontane

„geestelijke vermogens” haast onfeilbaar - en oncontroleerbaar! - deze uitspraken kon doen meldt ook dat de 19e eeuwse Franse schrijver Victor Hugo en de Italiaanse vrijheidsstrijder Garibaldi „Keltische ingewijden” geweest zijn. De grondlegger van de evolutiegedachte Charles Darwin en de Amerikaanse president Wilson waren volgens zijn zeggen in een vorig leven „uitzonderlijk belangrijke Arabische incarnaties” geweest. Enfin, dat weten we dan ook weer. Het verklaart hun handelen en denken niet geheel, stel ik voor mezelf vast. Steiner, die reïncarnatie positief bekijkt, meent dat je in een volgend leven kan verder gaan met de geestelijke ontwikkeling die je hebt gestart. Reïncarnatie is haast een heilsweg in zijn systeem. Hij meent ook - en dat is anders dan de Oosterse visie - dat je nooit als plant of dier terug kan komen, maar alleen als mens! Je zult zo komen tot een steeds hoger niveau van bewustzijn.

Niet zo pessimistisch dus als de Oosterse visie, waar men de noodzaak tot „wedergeboorte” als een last, een groot lijden, beschouwt.

Ook heeft hij, zoals al gezegd, een grote interesse in wie jij, als **individu**, in vorige levens geweest bent. Die belangstelling is in het Oosten ook niet zo groot.

Misschien is het nog goed hier op te merken dat Steiner heeft geprobeerd het Christelijk geloof te verbinden met zijn Oosters gekleurde, occulte geheimleer. Bepaalde Schriftgedeelten duiken in de Antroposofie steeds weer op als „bewijs” voor reïncarnatie. Daar hoop ik in een later verhaal nog op terug te komen.

Hypnose

Kenmerkend voor de tegenwoordig zo zeer toegenomen interesse in reïncarnatie in onze Westerse wereld is het gebruik van hypnose. Juist door mensen onder hypnose te brengen meent men de voornaamste bewijzen voor vorige levens te kunnen leveren.

Wat daar aan de hand is is echter een uitvoeriger verhaal waard. Dat hoop ik de volgende keer te doen.

¹⁾ Geciteerd uit: John Ferguson, Encyclopedie van Mystiek en de Mysteriegodsdiens. Het Wereldvenster, Baarn, 1979, pp. 233, 229

²⁾ Willem Veltman, Rudolf Steiner, Vrij Geestesleven, Zeist, 1980, pp. 250, 251.

De Raad van Kerken doet in haar brochure 'niemand zonder werk' een aantal goedbedoelde, maar niet te realiseren aanbevelingen inzake het werkloosheidsprobleem. In plaats van in te zien dat de samenleving niet 'maakbaar is door de overheid', en van daaruit aan de markt meer mogelijkheden te bieden, blijft men stellen dat de overheid allerlei arbeidsherverdelende maatregelen zou moeten nemen. De publicatie ademt meer 'n socialistische dan 'n christelijke geest.

1. De brochure

In april 1985 verscheen brochure (24 blz.) no. 2 van de Oecumene-Reeks van de Raad van Kerken. De brochure draagt als titel „Niemand zonder werk”. Genoemde Raad wil er een bijdrage mee leveren in de gedachtenbepaling over (her)waardeering en (her)verdeling van arbeid. De brochure is verkrijgbaar bij uitg. De Horstink in Amersfoort en kost f 5,15.

De kern van de aanbeveling (de aanbevelingen zijn vervat in 10 stellingen), die de Raad van Kerken (beter: de sectie voor sociale vragen van de Raad) ons doet is herverdeling van de betaalde en onbetaalde arbeid door middel van een arbeidstijdverkorting van 20% om het werkloosheidsprobleem in ons land op te lossen. Mensen mogen volgens de brochure gemiddeld niet langer dan vier dagen in de week werken. Een algehele arbeidstijdverkorting dus van 20% en ook 'n algehele inkomensdaling van 20%. Men wil zonodig met behulp van wettelijke maatregelen de arbeidstijdverkorting afdwingen. Ook wil genoemde sectie de algehele arbeidstijdverkorting bereiken (eveneens zonodig met behulp van wettelijke maatregelen) door zoveel mogelijk volledige banen om te zetten in deeltijdbanen. Ieder, die op dit moment een betaalde baan heeft van meer dan vier dagen per week gemiddeld, werkt over, aldus lezen we in stelling 3.

Stelling 5 luidt: Hervreiden van zowel betaalde beroepsarbeid als andere vormen van arbeid (huishoudelijk werk, vrijwilligerswerk) is de enig juiste oplossing om verloedering van het arbeidsbestel te voorkomen. Toch zal - wanneer er ondanks goede voornemens onvoldoende terecht komt van herverdeling van betaalde beroepsarbeid - aan werklozen en gedeeltelijk arbeidsongeschikten moeten worden toegestaan met behoud van uitkering erbij te werken ook als het daarbij gaat om werk, dat hoort tot de betaalde beroepsarbeid. Want niemand, ook niet de Overheid, mag mensen ervan weerhouden te participeren in beroepsarbeid. De opdracht tot en het recht op participatie weegt zwaarder dan het kwaad van concurrentievervalsing op de arbeidsmarkt en van zwart of grijs werken. Dit kwaad weegt

Niemand zonder werk

DOOR
L. VAN KLINKEN
HAARLEM

niet op tegen het nog grotere kwaad, nl. dat zoveel mensen zo lange tijd worden afgehouden van een volwaardige participatie. Zo lang de herverdeling van betaalde beroepsarbeid niet voldoende tot stand komt, dient het werken met een uitkering uit de sfeer van fraude gehaald te worden. Er ontstaat dan op den duur wel een gedeeltelijk basisinkomen voor alle volwassenen. Daaraan zijn nadelen verbonden. Deze nadelen kunnen echter slechts verantwoord worden ontweken door herverdeling van betaalde beroepsarbeid. Want zoals gezegd is dat de enig juiste oplossing.

Stelling 8: Participeren is naar bijbelse maatstaven niet alleen een recht, het is ook opdracht. Niet alleen de betaalde beroepsarbeid maar ook andere vormen van arbeid (huishoudelijk werk, vrijwilligerswerk) kunnen over meer mensen worden gespreid. Een sociale dienstplicht voor noodzakelijke werkzaamheden, die anders niet gedaan worden, is in beginsel te verdedigen.

Stelling 10 tenslotte: Het is gewenst, dat de economische structuur beter wordt afgestemd op bepaalde fundamentele schaarsten. Arbeid is thans in het algemeen niet fundamenteel schaars, bepaalde grondstoffen en materialen zijn dat wel.

Arbeid, in allerlei vorm, dus niet alleen de betaalde beroepsarbeid, zou goedkoper kunnen worden en het gebruik van materialen en grondstoffen duurder. Een middel daartoe is verhoging van de BTW op goederen en verlaging van de BTW op diensten. Reparatie wordt zo goedkoper dan nu, want arbeid wordt goedkoper. Maar materialen, zoals nieuwe onderdelen, worden duurder. Eenzelfde effect kan bereikt worden door de sociale zekerheid te financieren uit een opslag op de BTW in plaats van sociale

premies („Sociale BTW”). De last van de sociale zekerheid drukt dan niet op de lonen - waardoor arbeid duur wordt - maar op het verbruik. Als de „sociale BTW”, net als nu de sociale premies wordt doorgesluisd naar de sociale fondsen, hoeft er geen verandering te komen in de rol van werkgevers en vakbeweging bij de uitvoering van de sociale zekerheid.

2. Kritiek op de brochure

De kern van mijn bezwaar tegen de inhoud van de brochure is, dat ten enmale voorbijgegaan wordt aan de (her)verdelende en regulerende werking van de markt en dat men (weer) alles verwacht van (overheids-)ingrijpen, die krachtens hun aard collectief zijn en die de samenleving van bovenaf worden opgelegd. Ondanks alle schone verhalen over participatie en medezeggenschap.

Aan de werking van de economie van de markt besteedt de brochure geen enkele aandacht. Deze gaat daar gewoon aan voorbij. De opstellers komen met een tiental aanbevelingen, die (hoe kan het ook anders) economisch slecht zijn onderbouwd. De opstellers van de brochure hebben kennelijk nog nimmer gehoord of gelezen, dat in het algemeen de markt op de lange duur beter en verder ziet dan de Overheid of andere bestuurders van de economie van bovenaf, die meestal ook nog onder druk staan van pressiegroepen, die veel willen hebben, maar daarvoor weinig willen betalen. Economie onttaardt dan in politiek.

Ik word zo langzamerhand boos op mensen, die op economisch gebied altijd maar weer met schone idealen aan komen zetten, zonder goed na te gaan of de idealen wel bereikbaar zijn dan wel tegen welke (grote) kosten men de idealen wil bereiken. Ik beweer niet, dat de economie of de markt altijd het

laatste woord moet hebben in zaken van arbeid, inkomen en samenleving, maar wel, dat uitspraken over genoemd onderwerp meestal veranderen in een aantal romantische aanbevelingen, wanneer de economie of de markt er stelselmatig wordt buitengehouden. De uitspraken zijn dan vrijwel altijd in hoge mate ongenueanceerd; ze helpen ook niemand werkelijk verder. Ik vind het een kwalijke zaak, dat de brochure in het geheel niet ingaat op de kwalijke kantten, die verbonden zijn aan (veel) overheidsingrijpen in de economie, in het ruilverkeer en aan de bureaucratie en de dwang, die met algehele arbeidstijdverkorting gepaard gaan en die het goed functioneren van het ruilverkeer, de markt in hoge mate in de weg staan. We hebben daaraan zo langzamerhand in ons land al heel wat tol betaald, zoals iedereen thans kan weten.

Ook de verzorgingsstaat is met schone idealen opgezet, zonder dat de kosten ervan vooraf goed zijn bekeken.

Het grote probleem m.b.t. de arbeid is volgens de brochure momenteel dus de omvang van de werkloosheid. Iedereen moet werk hebben (en wie onderschrijft dit niet?) en dat is volgens de brochure mogelijk. Ook de lonen, de inkomens moeten 20% naar beneden. Nu is al sinds jaar en dag betoogd, dat de lonen, de inkomens, te hoog zijn in ons land. Verhoging daarvan is eenvoudig te bereiken door een vrije(re) inkomens(loon)vorming. Van economische zijde is ook dat al sinds jaar en dag naar voren gebracht. Arbeidstijdverkorting is dus helemaal niet nodig, althans niet wanneer het door de Overheid aan een ieder wordt opgelegd en het is vervolgens ook niet gewenst. Afgezien van het enorme controle-apparaat, dat bij toepassing daarvan nodig is, het is een veel te globale, veel te algemene benadering van de arbeid van de mensen. Voor sommige beroepen kan arbeidstijdverkorting gemakkelijk ingevoerd worden; voor andere daarentegen erg moeilijk, omdat hun werkzaamheden moeilijk over meerdere mensen te verdelen zijn. Het is de vraag (waarop van economische zijde inmiddels een antwoord gegeven is) of de werkloosheid door arbeidstijdverkorting afneemt. In heel wat bedrijven zal het-

zelfde werk bij toepassing van 20% arbeidstijdverkorting in 80% van de huidige tijd verlicht worden. Er worden geen nieuwe banen gecreëerd.

Ik zie niet zo gemakkelijk bereikt, dat de mensen 20% in inkomen achteruit gaan. Ze zullen zich daartegen op alle mogelijke manieren verzetten en/of gaan bijsnabbelen tegen de wettelijke bepalingen in. Bovendien, in studies van economische zijde is gesteld, dat een algehele arbeidstijdverkorting van 20% om bovengenoemde redenen de werkloosheid met slechts 3% zal doen afnemen. Wil een algehele arbeidstijdverkorting zoden aan de dijk zetten, dan zal deze wel 40% moeten bedragen; een percentage, dat volstrekt onhaalbaar wordt geacht. Het is mij een raadsel hoe de brochure aan genoemde 20% komt. Men weet dat kennelijk gewoon. Maar op grond waarvan dan wel? Heeft men daar grondig onderzoek naar ingesteld? Uit niets in de brochure blijkt dat. De brochure heeft heel gewoon natte-vinger-werk verricht, tot deze conclusie moeten we eenvoudigweg komen. De brochure is op dit ogenblik, binnen een half jaar na verschijning, al verouderd wat de stellingname betreft.

Nu is het in een markteconomie ook niet zeker, dat als gevolg van een algehele inkomens-(loon)daling niemand zonder werk komt te zitten, maar in een dergelijke economie komt wel vast te staan voor wie in ons land werk is en voor wie niet. Is het zeker, dat er in ons land werk is voor alle inwoners? Dat veronderstelt de brochure maar en daarom wil deze full employment desnoods met geweld (met wettelijke maatregelen) dit zien te bereiken. Het loopt natuurlijk allemaal weer uit op regulering en op verstarring van de economie met alle kwalijke gevolgen van dien.

De brochure wil uitgaan van een christelijke visie op arbeid. Voor een goed deel gaat deze daar ook wel vanuit. Arbeid moet meer zijn dan alleen maar inkomen verwerven, zegt de brochure terecht. De brochure knoopt aan bij de cultuuroppdracht van Genesis 2:15 en betreft deze vervolgens op het Koninkrijk van God. Dit betreft zowel betaalde als onbetaalde arbeid. Arbeid is niet iets individueels, maar arbeid is per definitie iets gemeenschappelijks, verbonden met de weg van de mensheid naar het Rijk Gods. Werkenden dienen daarom volgens de brochure solidair te zijn met de niet-werkenden en een vorm van so-

lidariteit is korter werken, zo wordt gesteld. Herverdeling van arbeid kan ook een grotere ongelijkheid in de samenleving voorkomen, aldus de brochure. Ik betwijfel of men van collectieve solidariteit kan spreken (en dat wordt in de brochure bedoeld) en of zulk spreken wel christelijk, bijbels is. Collectieve solidariteit betekent naar de ervaring leert zo goed als altijd dwang van de zijde van de gemeenschap, de Overheid tegenover de individuele onderdanen. De grote lijn van de brochure heb ik weergegeven en besproken. Over details zou ook het nodige te zeggen zijn, maar ik acht dat niet nodig. Ik heb trachten weer te geven vanuit welke achtergrond de brochure is samengesteld en tot welke aanpak deze van het werkloosheidsvraagstuk komt. Ik beweert niet, dat in eerste instantie niet vanuit de Bijbel over arbeid wordt gesproken; dat doet de brochure zeker wel. Maar de aanpak van het werkloosheidsprobleem past meer in het kader van socialistisch denken. In dat denken verwacht men alles van regelen, van ingrijpen van bovenaf in de economie, in de samenleving. Over stelling 10 zou misschien te discussiëren zijn. Ik vrees echter, dat sommige BTW-tarieven zo hoog worden, dat be-

paalde materialen en grondstoffen in de bedrijven uitgestoten zullen worden en dus ook niet meer fundamenteel schaars zullen zijn, zoals de brochure dit uitdrukt wanneer deze het over arbeid heeft. Het is voorts een ingrijpen in productieprocessen, waarvan de consequenties thans niet te overzien zijn. Arbeid en kapitaal (of materialen en grondstoffen) zijn in de bedrijven meestal complementair en niet volledig substitueerbaar, d.w.z. kapitaal kan meestal niet zo maar voor arbeid vervangen worden. Veelal bestaan hier min of meer vaste verhoudingen, maar in welke mate hangt af van de alternatieve mogelijkheden, die in het productieproces gebruikt kunnen worden. Het gevolg van wat de brochure in stelling 10 vertelt zou best eens kunnen zijn, dat de werkloosheid weer groter wordt, omdat in bedrijfstakken, die betreffende materialen en grondstoffen maken, minder bedrijvigheid zal ontstaan, wanneer hun produkten duur(der) worden gemaakt door middel van de voorgestelde hoge BTW-tarieven. Ook stelling 10 vereist grondig onderzoek, maar van een dergelijk onderzoek merkt men (nogmaals) weinig in de brochure. De inhoud en de stellingen zijn merendeels visies, die niet de

indruk wekken op onderzoek te berusten. De visie op de mens, die solidair zou zijn met de medemens (maar daartoe kennelijk wel met wettelijke maatregelen gedwongen moet worden) de visie op wat men van de mens kan verwachten, alsmede de maakbaarheid van de samenleving, lijken mij in de brochure bepaald aan de optimistische kant.

De brochure getuigt ook van weinig realiteitszin wanneer deze stelt, dat desnoods werklozen en gedeeltelijk arbeidsongeschikten toegestaan moet worden met behoud van uitkering erbij te werken ook al zou dat in het bedrijfsleven tot concurrentievervalsing leiden. Realiseert men zich wel wat de consequenties daarvan voor het bedrijfsleven zijn? De brochure spreidt ook hier weinig inzicht ten toon over wat de gevolgen zijn van wat deze voorstelt. Om deze gevolgen schijnt men zich niet te bekommeren. Men bevordert de werkgelegenheid niet door voor het bedrijfsleven met allerlei ongunstige regelingen te komen. Ik dacht, dat zowat iedereen dat zo langzamerhand wel kan weten.

Het meest bevorderlijk voor het bedrijfsleven is een gezond bedrijfsleven. Ook daarvan hebben de opstellers kennelijk nog nooit gehoord.

De eenheid van de Schrift

In veel kerkdiensten komt slechts één Schriftlezing voor. Dit is een praktijk die al jarenlang gevolgd wordt, zo nu en dan onderbroken door twee of meer lezingen.

Maar wil de Schrift in al zijn breedte en diepte, verscheidenheid en samenhang opengaan dan kan er niet volstaan worden met één lezing. Zowel het Oude als Nieuwe Testament is voluit Heilige Schrift en zal dan ook in samenhang met elkaar dienen te klinken. Concretisering en uitwerking van de eenheid der Schriften wordt in dit artikel nagestreefd.

Het Oude Testament

De Thora (de eerste vijf bijbelboeken) is door de Synagoge altijd als de eigenlijke basis beschouwd. We hebben hier inderdaad te doen met het hart van het Oude Testament. De Thora legt immers getuigenis af van de oorspronkelijke, grote daden Gods.

De Profeten (waaronder ook de boeken die wij als „historisch” aanduiden, zoals Samuël en Koningen) roepen het volk op om de Thora te volgen en zo de daden Gods te gedenken. Als een rand liggen de profetenboeken om de Thora heen.

DOOR

**H. R. S. VAN DER VEEN
HOOGVEEN**

De Geschriften (waaronder het Kroniekenboek, de Psalmen, Prediker en Daniël) geven de meer individuele reacties op de Thora weer.

De geschriften liggen als een tweede rand om de Thora heen. In deze formatie van concentrische velden blijft de eenheid van het Oude Testament bewaard.

De Synagoge had de Thora dusdanig verdeeld dat deze vijf boeken in één (of soms drie) jaar achter elkaar door gelezen werden.

Dit deel van de Schrift leent zich heel goed voor een geregelde doorlopende lezing, omdat het in wezen een verhaal is en minder geschikt om er telkens fragmenten uit te lezen. In de geschriften komen we ook boeken in verhaalvorm tegen, denkt u b.v. aan Esther en Daniël. Zulke bijbelboeken lezen we dan ook in z'n geheel door, evenals dit het geval is met sommige profetenboeken, zoals Jozua, Samuël en Koningen. De verteller geeft zijn profetische visie op de geschiedenissen die er in voor komen. Uit b.v. Jesaja, Jeremia en Zacharia kunnen heel goed fragmenten gekozen worden, vanwege hun meer profetische aard, hoewel de geschiedenissen toch nog steeds op de achtergrond meespelen.

Het Oude Testament geeft in al zijn verscheidenheid getuigenis van de God van Israël. En in

Hem ligt de eenheid van dit Testament verankerd.

Het Nieuwe Testament

In de vier Evangelien vinden we ook hier een hart, een Thora, gegeven.

We hebben te maken met een direkt verslag van de rondwandeling op aarde van onze Heer Jezus Christus, die in woord en daad een uiterst sprekende gestalte krijgt.

Om de Evangelien heen liggen de Brieven, waarin de schrijvers in al hun verscheidenheid niet anders doen dan het gebeurde in de Evangelien te gedenken. Zij wekken de gemeente op vanuit de nieuwe Thora te leven. In hun stof zijn ze sterk beschouwend en kijken ze als het ware terug op de gebeurtenissen die in de Evangelien beschreven staan. Zij verwerkten deze stof en gaven hun reacties op het hart van het Nieuwe Testament. In de ene Heer Jezus Christus ligt de eenheid van de Nieuwtestamentische Schrift.

Eenheid van Oude en Nieuwe Testament

Wij kunnen het gebeuren in het Oude Testament aldus samenvatten.

De mens is door eigen schuld uit het paradijs verdreven en daarmee overgegeven aan de dood. Het volk Israël leeft in slavernij en ballingschap, maar wordt daaruit door God bevrijd. Het volk trekt door het doodsgebied, de woestijn, naar het beloofde land met Jeruzalem als stad van de vrede.

Bezien we nu het leven van Jezus dat vanuit het Nieuwe Testament tot ons komt dan valt op dat in Jezus het gebeuren uit het Oude Testament

opnieuw gevuld wordt. Ik wil u dit met voorbeelden duidelijk maken. Het Schriftwoord: „Uit Egypte heb ik mijn zoon geroepen”, wordt in Jezus verwerkelijkt. Het volk Israël werd immers ook daarvandaan gehaald. De benaming „mijn zoon” wordt in het O.T. voor het volk gebruikt en in het N.T. ook voor Jezus.

Israël vertoefde 40 jaar in de woestijn. Jezus werd 40 dagen in de woestijn verzocht door de duivel. Zijn strijd richt zich ook na deze woestijntijd tegen onreinheid, geschondenheid, ziekte en dood.

Zoals de Israëlieten naar het beloofde land trokken, zo is Jezus op weg naar Jeruzalem, het paradijs, waar geen plaats is voor ziekte, zonde en dood.

In de tocht door het doodsgebied dringen een aantal lichtstralen vanuit het beloofde land door. Temidden van de woestijnreis van Israël geeft God de Thora op de Sinaï. Jezus geeft aan de scharen op de berg zijn bergrede.

Evenals het manna in het O.T. als brood des levens dienst doet, zo geeft Jezus in de wonderbare spijziging het brood op overvloedige wijze.

De geschiedenis waar Mozes de koperen slang verhoogt, duidt op de verhoging van de Zoon des mensen. Hij is de tweede Adam, want Jezus beleeft ook de verzoeking door de duivel. Hij heeft te Jeruzalem het doodsgebied tot op het kruis betreden, maar heeft in deze stad ook de dood overwonnen, zodat hier het hart van de nieuwe wereld gaat kloppen.

Op het Pinksterfeest vierden de joden het feest van de wetgeving op de Sinaï. De Heilige Geest leert ons hoe wij moeten leven. Het element van vuur is

in beide verhalen aanwezig. In vele talen werd gesproken op de Pinksterdag. Er is overeenkomst met het verhaal van de torenbouw van Babel inzake de spraakverwarring.

Het verhaal van de storm op zee heeft een reeks van Oudtestamentische verhalen als achtergrond. In het scheppingsverhaal duwt God het water naar de achtergrond.

De onboetvaardige wereld wordt met de zondvloed gestraft, terwijl Noach en de zijnen worden behouden. Mozes' verblijf in de biezen-kist op het water redt hem. Farao verdronk met al zijn volk in de Schelfzee, terwijl het volk Israël er droogvoets doorgeleid werd.

Ten tijde van Jozua trok het volk Israël door de Jordaan, alvorens het voet aan wal kon zetten van het beloofde land. Jona werd door de zeelui in zee geworpen en de Here beschikte een grote vis om Jona in te slokken. God redde hem uit de waterdiepte, nadat Jona gebeden had.

In Jesaja 53 is sprake van „de lijdende knecht”. Hier wordt gedoeld op Israël of een profeet. De Messias heeft deze pericoop op zichzelf toegepast en geeft aan de oude tekst nieuwe vulling.

In het lijdensverhaal wordt ons verder duidelijk gemaakt dat Jezus psalm 22 aan het kruis meenam en nieuw heeft uitgelegd.

De psalmen 113, 116 en 118 (de zgn. Hallepsalmen) werden in Israël bij het Pesachfeest gezongen. In het verhaal van de opstanding worden deze psalmen tot een nieuwe werkelijkheid.

Er zijn mensen, die vinden dat het Oude Testament een verouderd boek is. Volgens hen is in een aantal teksten de voorspelling gedaan dat Jezus geboren zou worden, maar de Heiland is toch eigenlijk zijn eigen gang gegaan. Veel gedeelten in het Oude Testament zouden hun betekenis verloren hebben. Ons is echter uit de vele genoemde voorbeelden duidelijk geworden, dat de verhalen uit het Oude en Nieuwe Testament onlosmakelijk aan elkaar verbonden zijn. Het zijn beide volkomen gelijkwaardige getuigenissen van de ene openbaring Gods. Om deze reden vormen de twee Testamenten een onverbreekelijke eenheid.

Uitwerking van de eenheids-gedachte

Vanuit de eerder in dit artikel geschetste eenheid en om het getuigenis van de Schrift in al zijn breedte en diepte te laten klinken zijn zeker drie Schriftlezingen op zijn plaats: een

Oudtestamentische lezing ('t liefst nog onderverdeeld in lezing uit de Thora en uit de profeten of geschriften), lezing uit de brieven en uit de Evangelien. In het gesproken woord is de Schrift ontstaan. Wij dienen er in onze eredienst voor te zorgen dat de Schrift duidelijk en goed gelezen wordt. Gemeentelieden die hier intens voor geoefend hebben, kunnen de lezingen verzorgen. Zo honoreren wij het ambt aller gelovigen. De lezingen worden afgesloten met liederen, zodat de stem van de gemeente meer in onze diensten gehoord zal worden. Het gehoorde wordt samengevat, de gemeente geeft haar reactie erop. Het lied kan ook nog anders functioneren, nl. als gezongen schriftlezing. Hiervoor kunnen we terecht bij de afdeling bijbelliederen in het Liedboek, maar soms ook bij de psalmen (zie ps. 105 en 106).

Zoals ik in mijn artikel „Jaarorde en gemeente” al schreef, zouden wij als gemeenten moeten komen tot het opstellen van een leesrooster, dat aansluit bij het kerkelijk jaar. In de keuze van bijbelgedeelten is en wordt uitgegaan van de eenheidsgedachte van de Schrift, breed uitgedrukt in drie- of viervoudige lezingen.

U zult kunnen tegenwerpen dat door de veelheid van schriftlezingen en liederen de preek in het gedrang komt.

Maar de bediening van het Woord is al aan de gang in de Schriftlezingen, waar de hoofdstructuren aan bod komen. In de prediking gaat het om de uitleg van een bepaald aspect, waarbij de eenheid van de Schrift naar zijn Oud- en Nieuwtestamentische indeling een rol speelt. De bediening van het Woord komt in een dergelijke orde van dienst méér tot zijn recht dan in menig andere dienst waar de preek nog lang duurt. Bij een duidelijke opzet van de lezingen zal de prediking zich minder vastzetten op de enkele tekst, maar pogen om de verbindingen in het getuigenis aan te wijzen en dwarsdoorsneden te maken. De gemeente wordt daardoor niet zozeer ingeleid in de enkele tekst, als wel in het geheel van de Schrift.

De behandeling van een tekst bergt het gevaar in zich dat deze wordt geïsoleerd van de context.

Men blijft vaak te lang staan bij een onderdeelje. De andere manier zoals in dit artikel beschreven, wil juist de gemeente binnenleiden in de wereld van de Bijbel. Dan wordt méér de eenheid van de Schrift gezien en het verband in Gods heilshandelen.

Redactie ontving

Dr G. T. van Gerwen, Catechese waartoe? De basisschoolcatechese benadert vanuit de vraag naar het doel. 77 blz., f 9,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dingeman van der Stoep, De dader ligt op Meerzijn. 118 blz., f 17,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Verricht uw dienst ten volle - Een handreiking aan de ouderling. Onder redactie van **D. Koole en dr W. H. Velema.** 157 blz.; f 27,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Auke Jelsma, Ballingen - De meeuwengod van Verdelet; De zwaluw op de Alverna; De bijenkoningin in Napels. 150 blz., f 22,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Beknopt commentaar op de bijbel in

de nieuwe vertaling? Onder redactie van **W. H. Gispen, Herman Ridderbos en R. Schippers;** tweede druk. 1096 blz., f 49,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr C. J. den Heyer, Marcus II - Een praktische bijbelverklaring; serie: Tekst en Toelichting. 169 blz., f 25,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Hans Sleuvenhoek, Homeopathie... de werkwijze van homeopathische artsen, dierenartsen en tandartsen, de ervaringen van hun patiënten, informatie over de geneesmiddelen, adressenlijst. 82 blz., f 10,-; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Drs A. G. Knevel (red.), Geloofs-opvoeding en Catechese: 106 blz., f 14,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr H. M. Vroom, Waarom geloven? - Argumenten voor en tegen geloof. 92 blz., f 16,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Boekbespreking

Dr A. S. van der Woude:

Profeet en establishment

Uitg. Kok, Kampen.
126 blz. - f 19,90.

Onze bijbelkring houdt zich al geruime tijd bezig met de boeken van de zgn. kleine profeten. We vinden het geen gemakkelijke stof. Bij lezen en bespreken ervan komen telkens dezelfde vragen: hoe zullen de eerste hoorders van de profeet zijn boodschap hebben verstaan, wat was voor hen de betekenis, duidt de profetie (enkel) daarop of en hoe betreft ze tevens de toekomst en wat kunnen wij nú - na zoveel eeuwen - als vervulling ervan aanwijzen? Wat zegt ze óns?

Je leest er de tekst op na in een aantal vertalingen (Willibrord, Groot Nieuws, Statenvertaling, Korte Verklaring) en merkt tussen die soms grote verschillen op, zonder dat je daarmee overigens op je vragen bevredigende antwoorden vindt. Wel is de algemene strekking van een boek, een hoofdstuk, duidelijk, maar de betekenis van verschillende verzen blijft open. Dat leidt soms (te) gauw naar het zoeken van een „geestelijke” verklaring. De kanteekeningen bij de Statenvertaling (die inmiddels de eerbiedwaardige leeftijd van 350 jaar hebben) gaan daarin voor. Daarover geen kwaad woord, maar de vragen naar de eerste betekenis van wat we als Woorden van de Heilige Geest overgeleverd kregen, blijven bestaan.

Deze vragen komen eveneens naar je toe bij het lezen van het hierbovengenoemde boek, dat in de serie 'Exegetische studies' is verschenen en de tekst van het boek Micha voor ons tracht weer te geven en te verduidelijken. De schrijver is hoogleraar O.T. aan de Rijksuniversiteit te Groningen.

In deze studie gaat hij eerst na wie Micha is, zijn afkomst (van het platteland) en daaraan verbonden de tijd van zijn optreden. Het Assyrische rijk overheerst dan in het Midden-Oosten, de onderworpen regeerders van verschillende volken pogen daartegen in verzet te komen en zoeken hulp bij Babel en/of Egypte. Hij geeft ons uitvoerig informatie over de politieke en militaire activiteiten van die dagen (ca. 720-700 v. Chr.). Bezetting en deportatie hingen ook Juda boven het hoofd.

Het derde hoofdstuk geeft uitvoerige motieven voor de stelling van de schrijver dat de

hoofdstukken 1-5 Micha's profetiën bevatten, daarentegen zouden 6 en 7 van een andere profeet (en uit een andere tijd) afkomstig zijn.

Hoofdstuk IV tekent het establishment (de gevestigde orde) in Juda. Dat is namelijk de groep, waartegen Micha strijdt en die hem op zijn beurt aanvalt op zijn prediking. „De hoofden van Jacob en de leidslieden van het huis van Israël” (3:1) zijn zij, die de bestuurlijke functies in handen hebben, de hoge ambtenaren en de priesters. Die plaatsen hebben ze met veel onrecht veroverd en willen ze koste wat kost behouden. Deze elite had de mond vol over God en Zijn werk, maar ontzag zich niet de mindere man te knevelen en uit te buiten en daarbij onrecht en geweld toe te passen (3:1 e.v.). Zij vindt daarbij steun van „profeten des HEREN” (valse wel te verstaan), die beweren „de HERE is in ons midden, ons zal geen kwaad overkomen” (3:11). Dat establishment was doof voor Gods wetten, voor Zijn verbond met belofte en dreiging. Ze onderkende niet dat Hij verbondsverlaters tegenkomt, ook in de machtsontplooiing van Assur. Valse tegenover ware profetie, als in vele perioden van Israëls geschiedenis. Hoe die te onderscheiden? De auteur wijdt er vele bladzijden aan.

De valse profeten putten zich - meent hij - veelal uit in heilsverklaring, terwijl de ware óók het gericht over de zonden van het volk aanwijzen. Gods barmhartigheid is er wel, maar komt eerst door het gericht heen. Verder laat hij zien dat de ware profeten hebben gepolemiseerd tegen „een theologie die God maakt tot de garant van eigen nationalistisch-politieke en religieuze belangen” en even verder dat „de klik van valse profeten de waarheid Gods (beperkt) tot een a-historische, statische en onpersoonlijke ideologie, die als sleutel dient voor elk willekeurig slot” (bladz. 42).

Hoofdstuk V geeft een vertaling en exegese (verklaring) van de eerste vijf hoofdstukken. Die bevatten een tekening van de heftige discussie tussen Micha en het establishment en het gaat daarbij voornamelijk over de onderdrukking van de sociaal-zwakkeren onder Gods volk en om een (on)verantwoorde verantwoorde heilsverwachting. Micha is aan het woord in hoofdstuk 1 en 2:1-5. Daarop stellen zijn hoorders zich te weer (2:6-13), Micha repliceert in hoofdstuk 3 en in 4 wisselen sprekers en hoorders elkaar af. In de Groot Nieuws Bijbel is die

opzet duidelijk zichtbaar gemaakt. Telkens opnieuw tracht Micha de valse voorspiegelingen van bestuurders en valse profeten te ontzenuwen en roept hij hen terug tot de HERE, Wiens gerichten anders niet te ontkomen zijn. Hij wil enkel een volk dat zich verootmoedigt, Zijn genade betonen. Grote beloften liggen dan in het verschiet, zoals bijv. die in 5:1 e.v.

Over de messiaanse verwachting, die we daarin mogen lezen, spreekt prof. Van der Woude afzonderlijk in hoofdstuk VI. Hij zoekt de oorsprong van deze verwachting - die tegelijkertijd een eschatologisch karakter draagt - in de belofte aan David, 2 Sam. 7:16: de toekomst voor diens huis en voor het koningschap. Daaraan ontleen ook, zegt hij, verschillende psalmen hun inhoud (o.a. 2, 21, 110). Naarmate de situatie in Israël en Juda en de regeringsuitoefening van de koningen (ook die uit het huis van David) teleurstellender werd, spraken die beloften over een heerlijke toekomst sterker aan bij hen, die het van de HERE verwachtten. „Daarom is de messiaanse verwachting in Israël in de klassiek-profetische teleurstelling over wat het huis van David in die dagen was, maar uit de volle overtuiging dat God in de toekomst Zijn beloften waar zou maken, geboren. Daarom is deze messiaanse verwachting meer dan restauratie van wat eens was.” (105).

Het laatste hoofdstuk geeft een vertaling en verklaring van Micha 6 en 7, profetiën uit het noordelijk rijk afkomstig vóór de val van Samaria, althans volgens de auteur.

Een respectabel boek, afkomstig uit de werkplaats van de theologie. Gedragen ook door wetenschappelijke opvattingen, sommige uit de bijbel-critische hoek. Een boek met waardevolle inhoud, maar je moet het wel kritisch lezen.

Ik zal me, als niet-vakman, niet wagen aan een vak-technische beoordeling, maar wil tot slot enkele notities geven ik ben me bewust dat daarmee niet ten volle rechtgedaan is aan de inhoud:

a) Veel minder dan in het boek Micha het geval is, legt de schrijver accenten op de **verbondsverhouding** tussen de HERE en Zijn volk. Verwijzing naar wat Hij in de Thora, met name in Leviticus 26 en Deuteronomium 28, had geopenbaard en samengevat, treffen we nauwelijks aan. Soms is er sprake van „deuteronomistische theo-

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84,
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288
Gironummer 404945
t.n.v. Geref. Persver. Opbouw.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementenprijs:

(bij vooruitbetaling)
f 50,— per jaar of f 26,50 per half jaar.
Voor studenten f 40,— per jaar.
Buitenland f 70,— per jaar of f 95,— per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct per mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.
Tel. 03404-22452.
Postbus 244, 3700 AE Zeist.

logie” (108), die een rol zou spelen en dat is dan niet meer dan een duiding van menselijke activiteit. De Vonk leerde ons in zijn boeken „De Voorzeide Leer” wel heel anders!

b) Van het optreden van Micha lezen we dat het is van „een door de Geest van God gedrevene” (9), maar ook dat sommige van zijn woorden door „Sionstheologie” of „deuteronomische theologie” bepaald zijn daarmee komt de **openbaring van de HERE** in het boek Micha er wel zuinig af! (Vele malen wordt van „theologie” gesproken als bedoeld wordt een opvatting, een geloof, ook wel een „systeem van godsdienstig denken”).

c) De **valse profetie**, hiervoren reeds ter sprake gekomen, peilt de auteur m.i. niet scherp genoeg. Hij schrijft bijv. „dat ook de valse profeten doorgaans in alle oprechtheid hebben gehandeld en gesproken” en „het zou onjuist zijn hun indrukwekkende diep-religieuze getuigenis te ridiculiseren” (41). De ware profeten hebben „daarom ook niet de theologie van de pseudoprofeten ontkend of verworpen”, maar ze hebben gesteld dat de heilsaankondiging van hen toen, op dat tijdstip, niet verantwoord was. De HERE zou wel tot Zijn volk komen in genade, maar door het oordeel heen (41).

Nee, dan geeft prof. Oosterhof in zijn boek „Israëls profeten” (BBB-serie) een veel scherper

onderscheiding. Hij zegt „De valse profeten waren heilspredikers op zelfgekozen gronden, maar zij weken af van de doorgaande lijn van Gods openbaring. De ware profeten zijn ook heilspredikers geweest. Doch zij ontsluiten het heil voor de mens, die zich in ootmoed buigt onder God en Zijn Woord. Maar zij verkondigen de gerichten Gods, wanneer bij de mens deze ootmoed wordt gemist”. (138).

d) De **messiaanse heilswachting** is een gave van de HERE aan Zijn volk dat „zich van ganser harte toelegt op liefdevolle trouw en opmerkzame wandel met zijn God” (6 : 8) Ze wordt in dit boek echter heel anders gefundeerd. „Zij is geboren in een geestelijke crisis” (102) en met instemming volgt daarop een citaat van een collega dat „het messianisme in zijn joods-christelijke vorm (beter zou zijn: in zijn Oudtestamentische vorm) de religieuze correlatie van sociale en politieke problemen, deels in duidelijke zin een antwoord op een politieke sociale crisis-situatie is”.

Conclusie: een boek, dat veel biedt, met oordeel des onderscheids gebruikt kan worden. Niet enkel van betekenis voor onze predikanten. Het is waard in bredere kring aandacht te ontvangen.

M. de Jonge, Voorburg

Uit breder kring

Christelijke Studentenorganisaties

Nu de vakantie na het eind-examen is begonnen, zullen je gedachten ongetwijfeld wel eens afdwalen naar wat komen gaat. Colleges, werkgroepen, een nieuwe stad, nieuwe mensen: er verandert nogal wat. De studententijd is volgens velen de mooiste tijd van hun leven! Als jij deze tijd ook intens wilt meemaken, moet je zeker lid worden van een studentenorganisatie.

In bijna alle steden met een universiteit of een hogere beroepsopleiding zijn christelijke studentenorganisaties, waarin het Bijbelse geloof centraal staat. Er worden Bijbel- en studiekringen gehouden; lezingen; discussies en weekenden georganiseerd; er is plaats voor evangelisatie of bezinning. Daarnaast leer je veel mensen kennen en kun je ook gezelligheid en ontspanning verwachten. Kortom: word lid, het is de moeite waard!

De volgende organisaties heten je graag van harte welkom:

Alpha heeft kringen in een aantal HBO-steden.

C.S.F.R. is een vereniging met dispuuten in zeven plaatsen. De grondslag bestaat uit de Bijbel en de drie formulieren van enigheid.

C.S.R. in Delft en **S.S.R.-N.U.** in Utrecht zijn verenigingen met een eigen sociëteit en trekken studenten uit allerlei kerkelijke richtingen.

Ichthus is een evangelische studentenbeweging met groepen in elf steden.

R.S.K. (Reformatische Studenten Kring) vind je in Enschede.

T.S.G. (Theologische Studenten Gemeenschap) is te vinden in drie steden.

Centraal contactadres voor meer informatie over alle genoemde groepen is: **IFES-Nederland**, Nieuwezijds Voorburgwal 96¹, 1012 SG Amsterdam. Dit adres is van maandag t/m woensdag telefonisch te bereiken: 020-257141.

„De Vijverberg”

„De Vijverberg”, prot. chr. akademie voor HBO op geref. grondslag, bestaande uit een HBO-V (hogere beroepsopleiding tot verpleegkundige) en een Sociale Akademie, maakt gebruik van de wettelijke mogelijkheid om met ingang van de nieuwe cursus met enkele nieuwe initiatieven te starten. Allereerst de **kaderopleiding gezondheidszorg**, bestemd voor mensen die in de verschillende sectoren van de gezondheids-

zorg werkzaam zijn en zich nader willen scholen om middenkaderfuncties te kunnen vervullen.

Daarnaast worden er een aantal **Post-HBO cursussen** georganiseerd, t.w.:

Studentencorps P.F.S.A.R.

De studentenvereniging „Per Fidem Studiumque ad Rostra” van de Theologische Hogeschool te Apeldoorn heeft onlangs zijn jaarlijkse senaatswisseling ondergaan. De nieuwe senaat is op de vergadering van 15 mei j.l. in de volgende samenstelling geïnstalleerd:

Praeses: G. J. H. Vogel;

Ab-actis: Mej. C. Th. Boerke;

Quaestor: R. R. Upperman;

Assessor I: A. C. v. d. Wekken;

Assessor II: A. J. Metske.

Het adres van het abactiaat is nu: Ratelaar 61, 7322 GM Apeldoorn. Tel. 055-666768.

1. De zorg voor c.q. omgang met ouderen, nu en in de toekomst.
2. Gewetensbezwaren in de gezondheidszorg.
3. Kennis van andere culturen.
4. Interculturele communicatie.
5. Kennis van kindermishandeling.

Zowel in de kaderopleiding gezondheidszorg als in de post-HBO cursussen zal het onderwijsprogramma gerelateerd zijn aan de uitgangspunten van „De Vijverberg”.

Nadere informatie te verkrijgen bij de akademie: Postbus 8071, 6710 AB Ede, tel. 08380-19168.

~~~~~

*Van mijn oorsprong af
bent U mijn God.*

(Psalm 22 vers 11)

Van de Here gekregen:

Jonneke Gertrude

Olga en Gerrit Zwarts-Ros

Schefferstraat 7b, 3033 RL Rotterdam
Tel. 010-4672044

26 mei 1986

~~~~~

PLAATS

**UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD !**

Kerknieuws

Stichting Emeritaatsvoorziening „S.E.V.”

Het telefoonnummer van de administrateur, br P. Marsman, is gewijzigd in (010) 4373900.

- Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur ter drukkerij zijn.
- Advertenties met een foto of tekening 1 week voor verschijning van dit blad!

Opbouw heeft niet altijd gelijk

Het gaat erom dat er nagedacht wordt.

Dat wil ik zien!

Stuur mij

- ☐ kennismakingsnummers
☐ abonnement f 50,— per jaar.

naam

adres

woonplaats

Te sturen naar Administratie 'Opbouw', Antwoordnummer 38,
3940 ZD Leersum

Probeer het ook eens.